

Ελένη Τάτλα

Επανερμηνεύοντας το καντιανό ωραίο:
Το πολιτικό νόημα της αισθητικής θεώρησης του χώρου
με αναφορά στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Η ανακοίνωση ασχολείται με το μουσείο, θεωρούμενο ως ένα αρχετυπικό τόπο έκφρασης της επανάληψης, στο πλαίσιο της επανεξέτασης της φιλοσοφικής θεμελίωσης της *avant-garde* από τον γάλλο φιλόσοφο Jacques Rancière.

Η ανακοίνωση περιλαμβάνει τρία μέρη:

Το πρώτο μέρος αμφισβητεί τη συνήθη εξίσωση του καντιανού ορισμού του ωραίου στην *Αναλυτική του ωραίου* με τον παραδοσιακό ορισμό του ωραίου ως αρμονίας και προχωρεί στην επανερμηνεία της *Δεύτερης στιγμής της Αναλυτικής του ωραίου* ως ρήξης ανάμεσα στην αισθητική ευχαρίστηση και στην έννοια. Ο Rancière, στο έργο του *Ο χειραφετημένος θεατής* επιμένει ότι η μοντερνικότητα φέρει πρωτίστως αισθητικό νόημα και ισχυρίζεται ότι, όταν ο Kant ορίζει το ωραίο ως “αυτό το οποίο, ξέχωρα από κάποια έννοια, ευχαριστεί παγκόσμια” υποδηλώνει τη ρήξη στην αριστοτελική σύλληψη της *μimήσεως* που εμπεριέχεται στον μοντερνισμό. Συγχρόνως ο Rancière διαφοροποιεί αυτή τη ρήξη από τον ορισμό που διατύπωσε ο Kant για το υψηλό. Χρησιμοποιεί τον όρο “*dissensus*” για να δηλώσει την οντολογία της διάστασης ανάμεσα στην αισθητική ευχαρίστηση και στην έννοια. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης δεν ομιλεί για τη *μίμηση* σε σχέση με την τέχνη ή την αρχιτεκτονική, παρά μόνο σε σχέση με το θέατρο. Έτσι θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η αναφορά στην αριστοτελική *μίμηση* από τον Rancière υποδηλώνει την κατανόηση της τέχνης ως ενός γεγονότος που συνδέεται με το δημόσιο χώρο και τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Το δεύτερο μέρος της ανακοίνωσης αναζητεί μια διαδικασία αφαίρεσης και συμπλήρωσης που είναι εγγενής στο καντιανό ωραίο, η οποία μεταμορφώνει τη δοσμένη μορφή σε μια νέα. Αυτό δικαιολογεί γιατί ο Winckelmann στο έργο του *Ιστορία της αρχαίας τέχνης* αναφέρεται σε ένα γλυπτό χωρίς άκρα και κεφάλι, γνωστό ως Belvedere Torso, ως το αριστούργημα της κλασικής τέχνης. Η σύνδεση από τον Schiller της πολιτικής ελευθερίας με το ελεύθερο παιχνίδι ανάμεσα στο έργο και τον θεατή μπορεί να υποστηρίξει την κατανόηση του καντιανού ωραίου από τον Rancière. Είναι η απώλεια της μορφικής τελειότητας και της υποδηλούμενης “γνησιότητας” του αρχετύπου, που απορρέει από την καταστροφική διαδικασία, αυτό που μπορεί να ενεργοποιήσει ένα διαρκές παιγνίδι ανάμεσα σε ολοκληρωτικά διαφορετικές διαστρωματώσεις που συγκροτούν την καθημερινή μας εμπειρία.

Στο τρίτο μέρος υποστηρίζω ότι η υπαινισσόμενη αποταυτοποίηση συνιστά τη βάση της δημοκρατικής διάρθρωσης του χώρου του μουσείου. Συγχρόνως με την απώλεια της αρμονίας ανάμεσα στην πρόθεση του δημιουργού και την αισθητήρια εμπειρία του έργου στο χώρο του μουσείου, η σύνδεση ανάμεσα στο έργο και στην ιδιαίτερη θέση που αυτό κατείχε στην κοινωνία για την οποία δημιουργήθηκε, ταυτιζόμενη ενίοτε με σχέσεις κυριαρχίας και ανισότητας, έχει επίσης χαθεί στο περιβάλλον του μουσείου. Τα έργα, π.χ., που βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας, έχουν απομακρυνθεί από τον αρχικό τους προορισμό και από την κοινότητα στην οποία ανήκαν. Με αυτόν τον τρόπο, οι ιεραρχήσεις και το σύστημα αξιών που διέπουν το έργο στο αρχικό του περιβάλλον, ακυρώνονται χάριν μιας πιο “δημοκρατικής” διάρθρωσης του χώρου. Όταν η απώλεια ενδιαφέροντος που εμπεριέχεται στην αισθητική εμπειρία καταλύει τον τρόπο με τον οποίο τα σώματα επιτελούν τη λειτουργία τους στην χωρική τάξη, τότε, σύμφωνα με τον Rancière, παράγεται πολιτικό αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου είναι ενδιαφέρον να επιμείνουμε στο πολιτικό νόημα του μουσείου ως ενός τόπου αποταυτοποίησης και όχι αναδημιουργίας αξιών του παρελθόντος. Αυτό υποδηλώνει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά στην οργάνωση και παρουσίαση των έργων.

Σύντομο Βιογραφικό

Η Ελένη Τάτλα είναι αρχιτέκτων μηχανικός του ΕΜΠ (1983) και Διδάκτωρ Φιλοσοφίας (PhD) του Πανεπιστημίου του Εδιμβούργου (1990). Είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια και Πρόεδρος του Τμήματος Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής, Διακόσμησης και Σχεδιασμού Αντικειμένων του ΤΕΙ Αθήνας και συνεργάτις του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ. Το ερευνητικό και διδακτικό της έργο επικεντρώνεται στη φιλοσοφική θεμελίωση της αρχιτεκτονικής πράξης. Οι πρόσφατες δημοσιεύσεις και ανακοινώσεις της περιλαμβάνουν: “Norms, values and architectural reasoning” (Florence 2014), “The investigation of the relation of mathematics to architectural form as a moral/political enquiry; a philosophical discussion” (Αθήνα 2014), “Aesthetics as politics: reflections on an architecture of *dissensus*” (Belgrade 2015), “Μπορεί η τεχνολογία να γίνει φορέας κριτικής; ο ρόλος της τέχνης”(Αθήνα 2016), “On the genealogy of Classical architecture: a comparison between ancient Greek and Baroque architecture on the basis of the philosophies of Aristotle and Leibniz” (Αθήνα 2016). Το βιβλίο της *Φιλοσοφικές προσεγγίσεις στην αρχιτεκτονική: ο ρόλος της σκέψης στη δημιουργία της μορφής* είναι υπό έκδοση (Εκδόσεις Παπασωτηρίου).